

**TEACHING IS A
GREAT WAY TO
KEEP LEARNING**

B.ED 103
LEARNING & TEACHING

Dr.Poonam B. Waghmare

M.V.P Samaj's College of Education, Nashik

It's time to **LEARN!**

ANALYZE

CREATE

READ

WRITE

THINK

DEFINITION OF LEARNING

- ✘ अध्ययन : Learning
- ✘ **Encyclopedia of Educational Research** , “ Learning refers to the growth of interest , knowledge & skills & to transfer of these to new situations.”
- ✘ "अध्ययन म्हणजे अभिरुची, ज्ञान आणि कौशल्ये वाढवणे आणि ते नवीन परिस्थितीत हस्तांतरित करणे."
- ✘ **Skinner** , “ Learning as acquisition & retention .”
- ✘ संपादन आणि धारणा म्हणून अध्ययन
- ✘ **Traver's view**, “ Learning is a process that results in the modification of behavior.”
- ✘ अध्ययन ही एक प्रक्रिया आहे ज्याचा परिणाम वर्तनात बदल होतो.”
- ✘ **Pavlov's** , “ Learning is habit information resulting from conditioning.”
- ✘ अध्ययन ही अभिसंधनामुळे होणारी सवय माहिती आहे.
- ✘ **Gates**, “ Learning is modification of behavior through experience & training.”

- ✘ शैक्षणिक शब्दकोश : एखाद्या प्रसंगामुळे अथवा अध्यापनामुळे व्यक्तीच्या वर्तनात होणारा कायम स्वरूपी बदल म्हणजे अध्ययन होय.
- ✘ Educational Encyclopedia : Learning is a permanent change in behaviour that is the result of past experiences either produced incidentally or through institutional learning through teaching.
- ✘ नॉर्मन मन : अध्ययन म्हणजे ही एक प्रक्रिया आहे. या प्रक्रिया द्वारा आपल्या वर्तनात कमी अधिक प्रमाणात परंतु कायमस्वरूपी बदल घडून येत असतो. हा बदल सभोवतालच्या जगातील घटनांमुळे होत असतो.
- ✘ Normann Munn : Learning is the process of being modified more or less permanently by what happens in the world around us, by what we do, or by what we observe.
- ✘ हिलगार्ड : वर्तनात होणारा बदल हा सराव व प्रशिक्षणाने होतो तसेच अध्ययन तत्काळ होत नाही हेही अप्रत्यक्षरित्या स्पष्ट केलेले आहे.
- ✘ Hilgard : It has been indirectly explained that the change in behavior is due to practice and training and the study is not immediate.
- ✘ क्रो आणि क्रो : अध्ययनाने व्यक्ती काही सवयी, ज्ञान, व वृत्ती संपादित करते .
- ✘ Crow and Crow : Learning involves the acquisition of habits, knowledge and attitudes.

-
- ✘ Hurlock (1942): Learning is development that comes from exercise and effort. Through learning, children acquire competence in using their hereditary resources.
 - ✘ Hilgard, Atkinson and Atkinson (1979): Learning may be defined as a relatively permanent change in behaviour that occurs as the result of prior experience.
 - ✘ Murphy (1968): The term learning covers every modification in behaviour to meet environmental requirements.
 - ✘ Woodworth (1945): Any activity can be called learning so far as it develops the individual (in any respect, good or bad) and makes him alter behaviour and experiences different from what they would otherwise have been.

-
- × **Learning is to change, modification, development, improvement and adjustment. It is fundamental process of life engaging much of our waking hours, affecting all types of behavior, skills, knowledge, attitude, personality, motivation, fear, mannerism, etc**
 - × **अध्ययन म्हणजे बदल, सुधारणा, विकास, सुधारणा आणि समायोजन शिकणे होय. आयुष्याची जास्तीत जास्त वेळ आमची जागे होण्याची वेळ असते, सर्व प्रकारच्या वर्तन, कौशल्ये, ज्ञान, दृष्टीकोन, व्यक्तिमत्व, प्रेरणा, भीती, वागणूक इत्यादींवर परिणाम करते.**

TYPES OF LEARNING

✘ Formal Learning औपचारिक अध्ययन

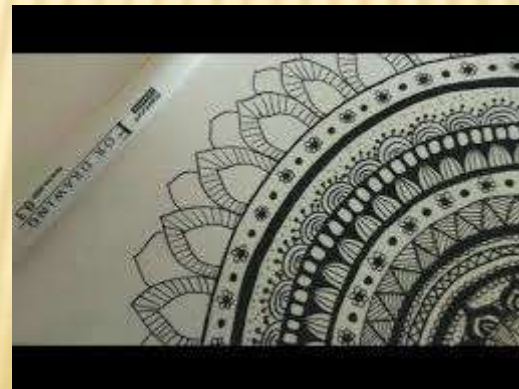

- × शाळा, महाविद्यालय, प्रशिक्षण वर्ग यांमधून दिले जाणारे शिक्षण.
- × पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक, निम्न माध्यमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक, विद्यापीठीय शिक्षण
- × सामाजिक गरजेतून उदय
- × शैक्षणिक, राष्ट्रीय व राज्यस्तरीय उद्दिष्टांनुसार कार्यवाही
- × विशिष्ट नियमांनुसार कार्यवाही
- × नियोजनबद्ध आणि पद्धतशीरपणे काम.
- × शिक्षकांच्या नेमणुका पद्धतशीरपणे,
- × उद्दिष्टांनुसार अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमानुसार अंमलबजावणी
- × उद्दिष्टांनुसार अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमानुसार अंमलबजावणीमध्ये सहेतुक बदल
- × विशिष्ट वेळापत्रक, प्रार्थना, विषयानुरूप आणि इयत्तांच्या तासिकांचे नियोजन
- × अध्यापन, विषयानुरूप आणि इयत्तांच्या तासिकांचे नियोजन
- × अध्ययन अनुभव
- × मूल्यमापन : विषयानुरूप आणि इयत्तांच्या , स्वाध्याय, अभ्यासपुरक आणि अभ्यासेतर उपक्रमांचे नियोजन
- × पाठ्यपुस्तक, ग्रंथालय, प्रयोगशाळा, क्रीडांगण शैक्षणिक साहित्य, इ आवश्यक
- × विशिष्ट कालावधीत दिले जाणारे शिक्षण

CONTI.....

✘ Informal Learning अनौपचारिक अध्ययन

-
- × कुटुंब, समाज, समूह संपर्क माध्यमे , समवयस्क गट , संदर्भ गट, मुक्त शिक्षण ,
 - × व्यावसायिक मंडळ, सामाजिक-सांस्कृतिक मंडळ, राज्यसंस्था, इ.
 - × साचेबंध पणा नसतो.
 - × लवचिकता असते.
 - × वयाची अट नसते.
 - × वर्ग, इयत्ता नाही.
 - × अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांच्या गरजांनुसार ठरविता येतो.
 - × हेतू, उद्दिष्ट, नियोजन, अध्यापन, मूल्यमापन,
 - × नैसर्गिक वातावरणात अध्ययन अनुभव प्राप्ती.
 - ×

CONTI.....

✘ Non formal learning सहज अध्ययन

-
- × कुटुंब, समाज, समूह संपर्क माध्यमे , समवयस्क गट , संदर्भ गट, मुक्त शिक्षण,
 - × व्यावसायिक मंडळ, सामाजिक-सांस्कृतिक मंडळ, राज्यसंस्था, इ.
 - × आजन्म चालणारी प्रक्रिया
 - × साचेबंध पणा नसतो.
 - × लवचिकता असते.
 - × वयाची अट नसते.
 - × वर्ग, इयत्ता नाही.
 - × अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांच्या गरजांनुसार ठरविता येतो.
 - × हेतू, उद्दिष्ट, नियोजन, अध्यापन, मूल्यमापन,
 - × नैसर्गिक वातावरणात अध्ययन अनुभव प्राप्ती.
 - × अभिवृत्ती, मूल्य, कौशल्य, ज्ञान, प्राप्ती
 - ×

CHARACTERISTIC OF LEARNING अध्ययनाची वैशिष्टे

CHARACTERISTIC OF LEARNING अध्यायनाची वैशिष्टे

- ✘ अध्यायन ही ँक प्रक्रिया आहे.
- ✘ अध्यायन ही सतत चालणारी प्रक्रिया आहे.
- ✘ अध्यायन ही हेतुकेंद्रित आणि उद्दीष्टाधिष्ठीत प्रक्रिया आहे.
- ✘ अध्यायन ही कायम स्वरूपी बदलाची प्रक्रिया आहे.
- ✘ अध्यायन ही सार्वत्रिक चालणारी प्रक्रिया आहे.
- ✘ अध्यायन सर्व प्रकारच्या वर्तनाशी निगडीत आहे.
- ✘ अध्यायनामध्ये विविध मानसिक प्रक्रियांचा समावेश होतो.
- ✘ अध्यायन हे समायोजन प्रेरित असते.
- ✘ अध्यायन बोधात्मक, भावात्मक आणि क्रियात्मक घटकांशी संबंधित असते.
- ✘ अध्यायन हे क्रियाशील आणि नवोपक्रमशील असते.

अध्ययन प्रक्रियेचे स्वरूप NATURE OF LEARNING PROCESS

उद्दिष्टान्वेषण
Goal
Orientation

प्रेरणा Motivation

शोधानात्मक
हालचाली
Exploration

आवर्तन
Revision

मर्मदर्शन Insight

वर्तनाची पुनर्रचना
/ समायोजन
Modification of
Behaviour /
Adjustment

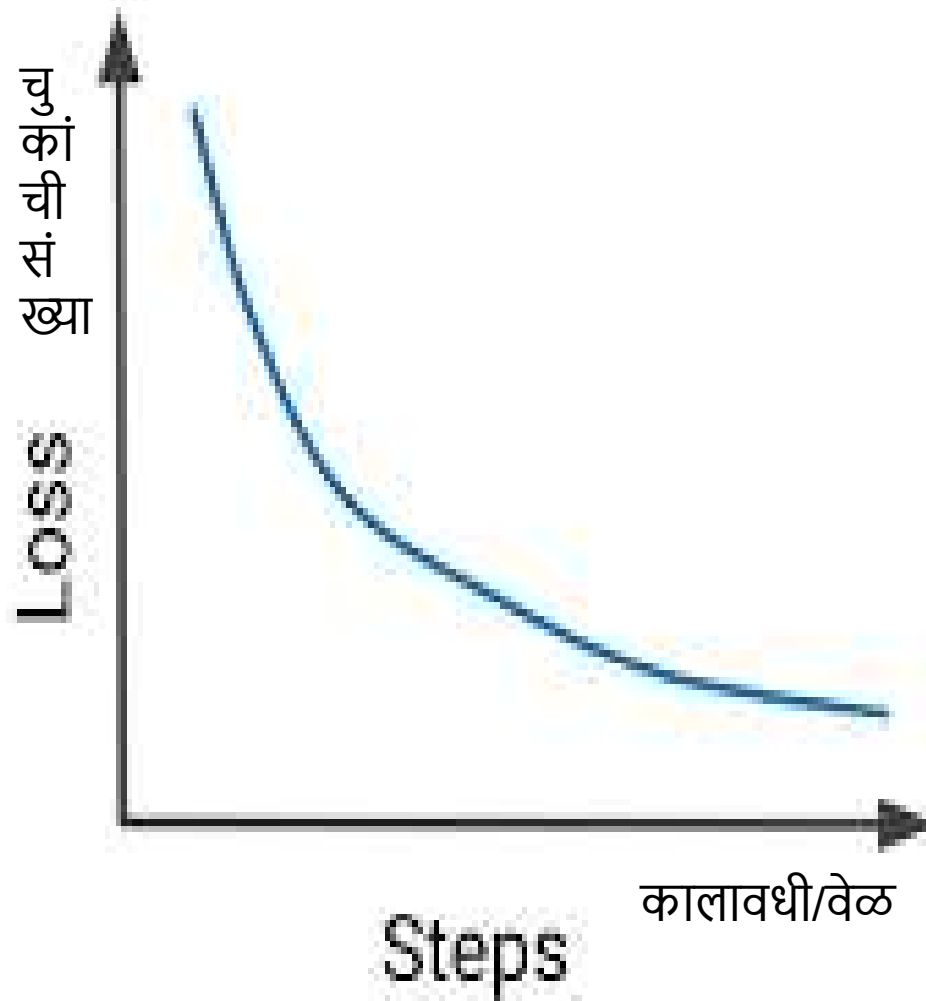
LEARNING PROCESS अध्ययन प्रक्रिया : LEARNING CURVE अध्ययन वक्र

- ✘ The **learning curve** was first described by psychologist Hermann Ebbinghaus in 1885 and is used as a way to measure production efficiency and to forecast costs.
- ✘ शिक्षण वक्र प्रथम 1885 मध्ये मानसशास्त्रज्ञ हर्मन एबिंगहॉस यांनी वर्णन केले होते आणि उत्पादन कार्यक्षमता मोजण्यासाठी आणि खर्चाचा अंदाज लावण्यासाठी एक मार्ग म्हणून वापरले जाते.

learning curve अध्ययन वक्र Complex

ERROR LEARNING CURVE चुकांचा अध्ययन वक्र

अध्ययन वक्राचे टप्पे

- × **१. सुरुवातीचा प्रगतीचा टप्पा :** वेग मंद, परिस्थितीचे आकलन, नव्या कृती करणे , बुद्धी व शक्ती अधिक खर्च होते.
- × **Early stage of progress:** Slower pace, grasping the situation, taking new actions, spending more intellect and strength.
- × **२. मध्यंतरीचा प्रगतीचा टप्पा :** आकलनामुळे प्रगतीचा वेग वाढतो.हालचाल व कृती करण्याचा वेग वाढतो.अध्ययनात प्रगती होते. प्रगतीची व यशाची जाणीव होते.
- × **Intermediate stage of progress:** Understanding increases the speed of progress. The speed of movement and action increases. There is progress in study. Awareness of progress and success.
- × **३. पठारावस्था :** विशिष्ट टप्प्यावर प्रगती थांबते, त्या अवस्थेला पठारावस्था असे म्हणतात. दोन प्रगती काळातील थांबलेली अवस्था म्हणजे पठारावस्था होय.
- × **Plateau stage:** Progress stops at a certain stage, that stage is called plateau stage. The plateau stage is the stagnant stage of two progress periods

पठारावस्थेची कारणे

- चुकीच्या सवयी Wrong habits
- इच्छेविरुद्ध लादलेले काम Work imposed against the will
- आशयाची काठीण्य पतळी The hardness of the content
- आशयाच्या काही मुद्यांवर भर तर उप मुद्यांवर दुर्लक्ष Emphasize some points of content and ignore sub-points
- वेग व अचूकता यापैकी कोणत्यातरी एकावरच विशेष लक्ष Pay special attention to either speed or accuracy
- हेतूची तीव्रता कमी झाल्यास अभिरुची व अवधान कमी As the intensity of purpose decreases, so does the interest and attention
- लादलेल्या कामांमुळे थकवा Fatigue due to imposed tasks
- एका स्तरावरून दुसऱ्या स्तरावर झेप घेतांना तयारीला वेळ Preparation time as you jump from one level to another
- अपेक्षा वाढ Expectations increase
- वेगळे काहीतरी करण्याची उत्कंठा The urge to do something different
- ज्ञानेन्द्रियांवरील ताण Stress on the senses

- × **४. अंतिम प्रगतीचा टप्पा ;** सर्वोच्च अवस्था, अंतिम अवस्था, प्रगतीचा वेग चांगला, अंतिम मर्यादे पर्यंत पोहोचण्याचा काळ
- × **Stage of final progress;** Highest stage, final stage, good pace of progress, time to reach the final limit
- × **५. शारीरिक परिसीमा :** अध्ययन काळातील शेवटचा टप्पा होय. कितीही प्रयत्न केले तरीही प्रगतीच्या ज्या परमोच्च बिंदुपलीकडे जाता येत नाही. तो बिंदू म्हणजे शारीरिक परिसीमा होय. व्यक्ती भिन्नता दिसते.
- × **Physical Perimeter:** This is the last stage of the study period. No matter how hard you try, you can't reach the pinnacle of progress. That point is the physical perimeter. Individuals seem to vary.

शैक्षणिक महत्व EDUCATIONAL IMPORTANCE /IMPLICATION :

THANKS
